

נעשה אדם

הרגע והנצח

דברים י"ח:י"ג

תָּמִיד תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ:

Be wholehearted with Hashem your G-d.

רש"י שם

תמים תהיה עם ה' חלקיך – התהלך עמו בתמימות ותכפה לו ולא תחקור אחר העתידות חלל כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו:

Be wholehearted with Hashem your G-d: Conduct yourself with Him with simplicity and depend on Him, and do not inquire of the future; rather, accept whatever happens to you with [unadulterated] simplicity and then, you will be with Him and to His portion.

קהלת ז':י

אֵל תֹּאמַר מַה הָיָה יְמֵינִים הָרָאשִׁינִים הָיוּ טוֹבִים מֵאֵלֶּה כִּי לֹא מִזִּכְמוֹה שְׁאַלְתָּ עַל זֶה:

Do not say, "How was it that the former days were better than these?" For not out of wisdom have you asked concerning this.

ילקוט שמעוני שמואל א – פרק יב – רמז קיד

ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן. תאני למה לא נתפרשו שמות של זקנים, שלא יאמר אדם וכי פלוני כמשה ואהרן כאלדד ומידד כנרב ואביהוא, ואמר ויאמר שמואל אל העם וגו' וישלח ה' את ירובעל ואת בדן ואת יפתח אואת שמואל. ירובעל זה גדעון, ולמה נקרא שמו ירובעל על שעשה מריבה עם הבעל. בדן זה שמשון, ולמה נקרא שמו בדן דאתי מדן. יפתח כמשמעו. ואומר משה ואהרן בכהניו ושמואל בקורי שמו, שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו, בדן בדורו כאהרן בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו, וללמדך שאפילו קל שבקלים ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר שבאבירים, שנאמר ובאת אל הכהנים הלויים או אל השופט אשר יהיה בימים ההם, וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה בימיו, הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימך. ואומר אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה וגו'.

דעת שלמה עמ' ל"ב

ויש לרדת לעומקו של הדבר גם אדם בחייו נוטה לראות את העבר בצבע יותר בהיר מאשר את ההווה. למה? הרי מה שהיה בידו להשיג בעבר – השיג, העבר הוא תקופה שהסתיימה מכבר, ומה שהשיג בה הוא דבר ברור. בהווה אין עדיין שום השגה, כי הכל רק בהתהוות. ההווה הוא תקופת העבודה בעוד שההשגה עדיין מעורפלת [כי אם היתה ברורה, כבר היתה נהפכת לעבר!], והאדם מעדיף את ההשגה הברורה מעל לעבודה שתוצאתה טרם מורגשת. ולא רק שמעדיף אותה אלא הוא בורח מחיוב עבודה אל ההשגה שבזכרון. על כגון זה אמר קהלת 'לא מחכמה שאלת על זה'.

היוצא מזה: חקירת העתיד – חסרון תמימות, געגועים לעבר – חסרון חכמה, ובהכרח עלינו להתרכז אך ורק על ההווה...

... זוהי דעת תורה: לא לדאוג לעתיד ולא לגעגע לעבר, אלא לתפוס את ההווה למלאותו עבודה ויגיעה.

גמ' ראש השנה טז:

ואמר רבי יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם

R. Isaac further said: Man is judged only according to his actions up to the time of judgment, as it says, G-d has heard the voice of the lad as he is there.

דעת שלמה שם

וזה נורא מאד, שבדין שמים אינם צריכים להביא ספר זכרון ולקרוא מתוכו, אלא רואים את האדם כפי שעה הוא עומד בה, כי רגע זה הוא כל האדם, בו גלום כל עברו, ובו שורש כל עתידו, ועל-פי מהותו ומציאותו הרגע זה מוציאים את כל דינו לאור! הוי אומר: מה נורא הרגע הזה!

שמות ג' י"ד

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה אֶה-יְה אֲשֶׁר אֶה-יְה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶה-יְה שְׁלֹחֲנִי אֶל אֶה-יְה שְׁלֹחֲנִי אֵלֵיכֶם:

God said to Moses, "Ehyeh asher ehyeh (I will be what I will be)," and He said, "So shall you say to the children of Israel, 'Ehyeh (I will be) has sent me to you.'"

רש"י שם

אֶה-יְה אֲשֶׁר אֶה-יְה – אֵהיָה עִמָּס בְּזֶרֶה זֹאת אֲשֶׁר אֵהיָה עִמָּס בְּשִׁעְבֹד שָׂאֵר מַלְכוּת (בְּרִכּוֹת ט) אָמַר לִפְנֵי בְּשָׁעָה מֵהָאֵין מִזְכִּיר לָהֶם כִּי אֶחָד דִּיִּם בְּזֶרֶה זֹאת אָמַר לוֹ יִפְהָ אֶחָד כֹּה תֹאמַר וְגו'

"Ehyeh asher ehyeh (I will be what I will be)": "I will be" with them in this predicament "what I will be" with them in their subjugation by other kingdoms. He [Moses] said before Him, "O Lord of the universe! Why should I mention to them another trouble? They have enough [problems] with this one." He said to him, "You have spoken well. So shall you say, etc."

דעת שלמה שם

והנה השם אה-יה אשר אה-יה הוא ענין גדול: עצמותו ית' לית מחשבה תפיסה ביה כלל וכלל, ואסור לנו לחשוב על עצמותו ית'. הבורא ית' כשהוא לעצמו ית' אין שום שם חל עליו כי הוא משולל כל הכרה וכל תפיסה בשם. רק מצד מה שהבורא עולם רצה להתקשר אל העולם, ומצד רצונו ית' זה ניתן לקרותו בשם. סוד רצונו להיות מקושר עם הנבראים הוא סוד שם אה-יה אשר אה-יה - 'אֵהיָה עִמָּס', הוא אשר גילה הבורא ית' למושה רבינו ע"ה שיגיד לישראל, כי רצונו ית' הוא להיות קרוב לנו, ומצד רצונו זה יהיה קרוב לנו בכל צרה.

ידיעה זו היא יסוד הקשר שבין הבורא ית' ובינינו. וכיצד אנו עומדים על רצונו ית' להיות מקושר אתנו? צרה ושעבוד, והנה הדברים עמוקים: הבורא ית' הוא למעלה מן הזמן, אין לפניו לא עבר ועתיד אלא "הווה תמיד על ענין אחד". והנצחי שהוא למעלה מן הזמן מקשר עם הנבראים הוא סוד אה-יה אשר אה-יה. "אֵהיָה עִמָּס" הוא אשר גילה הבורא ית' למושה רבינו שיגיד לישראל כי רצונו ית' הוא להיות קרוב לנו, ומצד רצונו זה יהיה קרוב לנו בכל צרה.

ידיעה זו היא יסוד הקשר שבין הבורא ית' ובינינו. וכיצד אנו עומדים על רצונו ית' להיות מקושר אתנו? בעת צרה ושעבוד, והנה דברים עמוקים. הבורא ית' הוא למעלה מהזמן, אין לפניו לא עבר ולא עתיד אלא "הווה תמיד על ענין אחד" והנצחי שהוא למעלה מן הזמן מתקשר עם נבראים המוטלים תחת הזמן וניתנים למצוקת הזמנים. אולם היא היא הנותנת: דוקא הזמן הוא אמצעי ההתגלות דוקא בתוך השעבוד והצרה הוא ית' מתגלה, ולא פעם ולא פעמים אלא תמיד!

אנו קרוצי חומר – במה נוכל לקבל השגה מ"נצח" שהוא למעלה מן הזמן? דוקא ע"י רגע הישועה של ישועת ה' כהרף עין, ברגע הישועה נפגשים הרגע והנצח. כל חיותנו עלי אדמות הוא לזכות לנצח ולהכיר נצח. אולם "נצח" מעלה מהשגתנו ברא הקב"ה את הזמן המתחלק לרגעים. כל רגע ורגע הוא אמצעי להתגלות הנצח. צמצם כביכול הקב"ה את נצחיותו ונתן לנו להשיגו בתוך רגע הישועה והעליה - זהו סוד "אֵהיָה עִמָּס" בשעבוד זה אשר אֵהיָה עִמָּס בשעבוד שאר מלכיות".

אולם – לנו אין שייכות גם לזה. כי בהיות כל מתכונת עבודת האדם וכל מחשבתו דוקא ההווה, הרגע הזה, "דים בצרה זו". גם את השם אה-יה אשר אה-יה אין בכחנו להשיג, רק זאת: "אה-יה שלחני אליכם", כלומר בשעה זו

הנו ית' עמנו! כך אמר משה רבינו ע"ה כי הוא, האדם, העובד וכל עבודתו מרוכזת לתוך רגע זה דוקא - והודה הקב"ה לדבריו: הן אין לאדם אלא השעה שהוא עומד בה, **אותה ימלא**, בה יעבוד, על ידה יכיר! ומה נפלאים לפי זה דברי ר"י הגלילי במכילתא בשלח: "אילו אמרו ישראל על הים ה' מלך עולם ועד לא היתה אומה ולשון שולטת בהם **לעולם**, אלא אמרו ה' ימלוך לעולם ועד - לעתיד לבא". אילו תפסו תא הרגע והמליכוהו ית' **עכשיו** - היו זוכים לנצח, לא היתה אומה ולשון שולטת בהם לעולם - למעלה ממצוקות הזמן היו! **כי רגע של קבלת עול - לא רק שהוא התגלות הבורא ית' בתוך הזמן אלא גם התעלות כלל ישראל מעל לזמן**. אלא - אמרו ה' ימלוך, לעתיד לבוא! אלמלא לא אמרו רז"ל לא ניתן לאמרו. לכאורה היתה זאת הכוונה, שכמו שהוא ית' מלך עכשיו, כן יהיה לעולם, אלא - התבטאו "ה' ימלוך" סטו מן הרגע, אל תוך העתיד, ולא זאת עבודתנו!

שמות רבה ל':כ"ד

משל לאדם שנכנס למדינה ושמע שפלוטמיה נעשית הלך ושאל ללודר אמר מתי פלוטמיה נעשית א"ל רחוקה היא הלך ושאל לאותו שעושה פלוטמיה ואמר קרובה היא אמר זה לא שאלתי ללודר ואמר לי רחוקה היא אמר לו זו היא דעתך שהיית שואל ללודר וכי רוצה הוא שאעשה פלוטמיה אינו יודע שהוא יורד ונהרג כך שאלו ישראל לבלעם אימתי תהיה ישועה א"ל (במדבר כד) אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב א"ל הקב"ה זו היא דעתכם אין אתם יודעין שסוף בלעם יורד לגיהנם ואינו רוצה שתבא ישועתי אלא היו דומים לאביכם שאמר (בראשית מט) לישועתך קויתי ה' צפה לישועה שהיא קרובה לכך נאמר (ישעיה נו) כי קרובה ישועתי לבא

דעת שלמה שם

בלעם ראה העתיד "ולא עתה", ואין זה מסור לכלל ישראל שהם **מצפים** לישועה ותופסים הרגעים בעבודת ה' "בכל עת יכון לקראת אלקיו כו' ויחפש דרכיו בכל יום, יפקדו לבקרים ולרגעים ובחנם" (ר"י שער ב'). אנו אין לנו אלא ההווה והישועה, וההתגלות - הכל נמצא כבר ברגע זה של ההווה, כי רק הרגע מביא לנו נצח. ומעולם לא עמדנו על נוראות הדברים שהלל אמר "אם אין אני לי מי לי" שיסוד כל העבודה "לעורר נפשו", וכשני לעצמי מה אני, שאחרי ההתעוררות העצמית אלינו לזכור את הגבולות שבהם אנו מוגבלים - "מה אני", כי כל הצלחתנו אינה אלא סיעתא דשמיא, וכיצד מגיעים לסיעתא דשמיא? "ואם לא עכשיו אימתי" - לתפוס את העכשיו, **ברגע זה נוכל לזכות!**

גמ' עבודה זרה יז.

כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה הלך וישב בין שני הרים וגבעות אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר כי החרים ימושו והגבעות תמוטינה אמר שמים וארץ בקשו עלי רחמים אמרו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה אמר חמה ולבנה בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר וחפרה הלבנה ובושה החמה אמר כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר ונמקן כל צבא השמים אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא [והא הכא בעבירה הוה ומית] התם נמי כיון דאביק בה טובא כמינות דמיא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת

So will Elazar b. Dordaya never be received in repentance. He thereupon went, sat between two hills and mountains and exclaimed: O, hills and mountains, plead for mercy for me! They replied: How shall we pray for you? We stand in need of it ourselves, for it is said, For the mountains shall depart and the hills be removed! So he exclaimed: Heaven and earth, plead for mercy for me! They, too, replied: How shall we pray for you? We stand in need of it ourselves, for it is said, For the heavens shall vanish away like smoke, and the earth shall wax old like a garment. He then exclaimed: Sun and moon, plead for mercy for me! But they also replied: How shall we pray for you? We stand in need of it ourselves, for it is said, Then the moon shall be confounded and the sun ashamed. He exclaimed: Stars and constellations, plead for mercy for me! Said they: How shall we pray for you? We stand in need of it ourselves, for it is said, And all the hosts of heaven shall moulder away. Said he: The matter then depends upon me alone! Having placed his head between his knees, he wept aloud until his soul departed. Then a bas-kol was heard proclaiming: 'Rabbi Elazar b. Dordaya is destined for the life of the world to come!' Now, here was a case of a sin

[other than minus] and yet he did die! — In that case, too, since he was so much addicted to immorality it is as [if he had been guilty of] minus. Rabbi [on hearing of it] wept and said: One may acquire eternal life after many years, another in one hour!

דעת שלמה שם

והעיר על זה אדמו"ר זללה"ה זת"ע כי באמת א"א לאדם לקנות עולמו אלא בשעה אחת. ההבדל הוא רק מתי מגיעים לשעה זו: ר"א בן דורדיה זכה לשעה זו תיכף, ואחרים זוכים לה רק אחרי שנים הרבה. ידיעה זו צריכה באמת לדרבן את כל עבודתנו: בכל תפלה ובכל שעת לימוד וקיום מצוה עלינו לצפות אולי זאת היא השעה, וכל רגע יש לנו לנצל לעבודה ולטהרו ולבטל ממנו כל המחיצות המפסיקות, על דרך ה' מלך לעולם ועד, והוא ענין הכולל את כל האדם: ואם לא עכשיו אימתי!

גמ' נדרים דף לב:

ואמר רמי בר אבא מאי דכתי' עיר קטנה ואנשים וגו' עיר קטנה זה הגוף ואנשים בה מעט אלו אברים

שפתי חיים מידות ועבודת ה' עמ' ט"ז

כך הוא גם האדם אף אם יש לו כשרונות מעולים ומעלות ומידות טובות ביותר לא יפיק מהם תועלת כל עוד הם מעורבים זה בזה בלי סדר ומשטר רק כאשר האדם משתמש בכל אחת ממעלותיו במקום ובזמן המתאים רק אז יש בהם תועלת

שם עמ' י"ז

הצורה של מנוחת הנפש היא כאשר אדם חי בהרגשה – ולא רק בהכרה שכלית – לנצל כל רגע מתוך ריכוז מלא של המחשבה וכל הכוחות אך ורק לתפקיד שמוטל עליו ברגע זה. הרי אדם אינו יכול לעשות הרבה דברים בבת אחת וגם אם יש לו כישורים רבים ושונים הוא משתמש בזמן מסוים בכשרון המתאים לפעולה המסוימת שעושה ואל לו לערב את המחשבות על העבר והעתיד במעשי ההווה אפשר להבין זאת על פי מה שאמר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל בשם הגר"א שעל האדם לחשוב שיש רק אדם אחד בעולם – הוא עצמו, ויש לו רק שעה אחת לחיות – השעה העכשוית, ויש לו רק דף אחד של גמרא – הרף שמונח לפניו, ואם יחיה בתחושה כזו ויתרכז לגמרי בהווה אז יצליח.

גמ' ברכות דף נח.

תנו רבנן הרוואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה

Our Rabbis taught: If one sees a crowd of Israelites, he says, Blessed is He who discerns secrets, for the mind of each is different from that of the other, just as the face of each is different from that of the other.

אוכלוסי – חיל גדול של ששים רבוא:
חכם הרזים – היודע מה שכלל כל אלו:

שפתי חיים שם

מה שדימו חז"ל את השינוי בפרצופי בני האדם לשינוי במידות אינו דמיון בעלמא ואין זה כדוגמא ומשל גרידא אלא שמידות האדם ופנימיותו ניכרות על פניו, ולכן כל אדם שונה בפרצופו משאר בני האדם לכל אחד יש הרכבה שונה של מידות שקיבל מהקב"ה ככלים לימילוי התפקיד המיוחד רק לו בעבודת ה'. א"כ כל אחד באמת הוא יחיד בעולם, כי לכל אדם תפקיד המיועד לו בלבד, ובעבורו הוא מקבל מהקב"ה את כל הכשרונות המעלות והיכולות ואף אחד זולתו אינו יכול לעשות תחתיו את המוטל עליו.

א. כי רק לו יש את הכישורים המתאימים לתפקיד שלו

ב. כי על הזולת מוטל לעשות בשעה זו תפקיד אחר. זוהי הכוונה בדברי הלל 'אם אין אני לי מי לי' מפני שאת התפקיד שהקב"ה הטיל עלי רק אני יכול למלא, נמצא שכל אחד המילוי תפקידו הוא אכן יחיד בעולם.

נפש החיים שער ב' פרק י"ג

ושבכל פעם שמתפללין יוגרם תקונים חדשים בסדור העולמות והכחות והמשכת מוחין חדשים אחרים. שמעת שתקנוה עד ביאת הגואל ב"ב לא היה ולא יהיה שום תפלה בפרטות דומה לחברתה שקודם לה ואחריה כלל.

דלבושין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא ודלביש ברמשא כו' כמ"ש בתקונים תכ"ב. וכן כל יום לחברו שלפניו ואחריו. ולכן ארז"ל (חגיגה ט' ע"ב וברבה במדבר פ"ט) מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל ק"ש כו' או תפלה כו'.

מכתב מאליהו חלק ג' עמוד 306

העבר –

אך זכרונות,

והעתיד –

לתקוות דמיונות,

אך ההווה –

ראה בו להפנות

חי"ך הוא –

וכלו רק נסיונות.